

KAPITOLY ZE ŠKOLNÍ PEDAGOGIKY A ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

Nový model pedagogické praxe na Univerzitě Karlově v Praze – Pedagogické fakultě

V souladu s **Boloňskou deklarací** (1999) a **Zákonem o vysokých školách** (1998) přistoupila Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta od akademického roku 2006/2007 ke **strukturaci pregraduální přípravy učitelů** nižšího (ISCED 2) a vyššího (ISCED 3) sekundárního stupně vzdělávání.

Na pedagogických fakultách v ČR existoval (a v rámci tzv. dobíhajícího studia stále ještě existuje) tradiční integrovaný model přípravy budoucích učitelů, který se vyznačuje tím, že studenti jsou připravováni na svou učitelskou profesi již od 1. ročníku svého studia. Nová **strukturace studia na bakalářské a navazující magisterské studijní programy** s sebou přináší nutnost realizovat zásadní **změny oblasti pedagogicko-psychologické přípravy**, včetně **pedagogické praxe**, která hraje důležitou roli v procesu stávání se učitelem.

Před fakultou tudíž vyvstal úkol připravit konkrétní podobu této části učitelské přípravy. Katedra školní a sociální pedagogiky Univerzity Karlovy v Praze – Pedagogické fakulty se rozhodla ujmout tohoto úkolu a zpracovat novou koncepci pedagogických praxí. Pracovníkům se podařilo získat dvouletý projekt „**Koncepce a ověření nového modelu pedagogické praxe v strukturovaných studijních programech pregraduální přípravy učitelů na PedF UK v Praze**“, který byl od 1. září 2006 do 31. srpna 2008 řešen týmem pracovníků z katedry školní a sociální pedagogiky a dalších pracovišť PedF UK v Praze. Projekt byl financován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem ČR a rozpočtem Hlavního města Prahy.

Snahou řešitelů projektu bylo vytvořit v rámci možností, které jsou dány legislativními, ekonomickými a organizačními podmínkami Univerzity Karlovy v Praze – Pedagogické fakulty, **model pedagogické praxe**, který umožní studentům získat takové pedagogické, psychologické a didaktické poznatky a zkušenosti, jež jim usnadní plynulý přechod do učitelské profese.

Multidisciplinární tým tvořili pracovníci katedry školní a sociální pedagogiky, katedry pedagogické a školní psychologie a osmi oborových kateder (katedra matematiky a didaktiky matematiky, katedra biologie a ekologické výchovy, katedra chemie a didaktiky chemie, katedra speciální pedagogiky, katedra českého jazyka a literatury, katedra dějin a didaktiky dějepisu, katedra výtvarné výchovy, katedra občanské výchovy a filozofie), jejichž studenti byli zapojeni do projektu. Členy řešitelského týmu byli dále pracovník Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání, proděkanka pro studijní záležitosti a fakultní učitelé (učitelé ze základních škol, kteří měli pod supervizí studenty vykonávající praxi na jejich škole). Projektu se účastnili studenti všech výše jmenovaných kateder.

Ověřování nového modelu pedagogické praxe probíhalo v rámci dvou pilotáží. První pilotáž se konala v LS 2006/2007 (na čtyřech školách), druhá během ZS 2007/2008 (na pěti školách). Obě pilotáže byly realizovány na základních školách v Praze a účastnili se jich (buď první, nebo druhé, popř. obou pilotáží) studenti všech výše jmenovaných kateder.

Cílem projektu bylo navrhnout a ověřit nový organizační a obsahový model pedagogické praxe studentů, který se týká studentů učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro 2. a 3. stupeň škol.

Koncepce a realizace skript

Skripta, která právě držíte v rukou, jsou **výstupem projektu ESF JPD3 „Koncepce a ověření nového modelu pedagogické praxe v strukturovaných studijních programech pregraduální přípravy učitelů na PedF UK v Praze“** (2006 – 2008), číslo CZ.04.3.07/3.1.01.3/3380. Na jejich tvorbě se jako autoři podíleli především **pracovníci** dvou kateder Univerzity Karlovy v Praze – Pedagogické fakulty, a to „**katedry školní a sociální pedagogiky**“ a „**katedry pedagogické a školní psychologie**“. Kromě pracovníků těchto kateder se na tvorbě studijních textů autorsky spolupodílela ředitelka základní školy a pedagog z katedry výtvarné výchovy.

Redakční rada pracovala ve složení: doc. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D. (editor a hlavní řešitel projektu), PaedDr. PhDr. Anna Kucharská, Ph.D. (editorka), PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D., PaedDr. Eva Marádová, CSc., doc. PhDr. Isabella Pavelková, CSc. Na přípravě skript dále spolupracovali: PhDr. Zuzana Hadj Moussová, doc. PhDr. Lenka Hříbková, CSc., ing. Karolína Marková, Mgr. Jarmila Pavlišová, PhDr. Jana Procházková, doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc., Mgr. Irena Smetáčková, Ph.D., prof. PhDr. Stanislav Štech, CSc., PhDr. Ivo Syříště, Ph.D., PhDr. Lidmila Valentová, CSc., PhDr. Ida Viktorová, Ph.D.

Studijní texty se váží k novému modelu pedagogické praxe, který bude zahájen v akademickém roce 2009/2010. Představují soubor témat z pedagogiky a psychologie, která jsou orientována na školní praxi, tj. **jsou pojímány jako aplikovaná úroveň pedagogické, psychologické a obecně didaktické teorie** zaměřené na praktické otázky škol. Studijní texty by měly primárně sloužit jako opora studentům učitelství, kteří se chystají absolvovat pedagogickou praxi (pedagogicko-psychologickou i oborově didaktickou) v rámci pregraduálního studia učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů. Mohou je rovněž využít učitelé v praxi, kteří v nich najdou jak základní a prakticky využitelné informace týkající se učitelské profese, tak odkazy na odbornou literaturu.

Tato skripta jsou svým způsobem „**průkopnickým**“ počinem, a to přinejmenším ze dvou důvodů. Za prvé, týkají se disciplín, které nejsou v České republice plně etablovány, resp. jednotně pojímány: školní pedagogiky a školní psychologie. Za druhé, integrují školní pedagogiku a školní psychologii.

Pokud se týká např. školní pedagogiky, tuto pedagogickou disciplínu nezmiňuje J. Průcha ve svém „Přehledu pedagogiky“ (Portál, 2000, 2006). V České republice se sice můžeme na pedagogických a jiných fakultách připravujících budoucí učitele setkat s kurzy či předměty školní pedagogika, jejich obsahové zaměření je však poměrně odlišné. Různá pojetí školní pedagogiky, její nestejnorodý obsah a celková strukturální nejasnost této disciplíny stojí za faktem, že v ČR dodnes neexistuje skutečná monografie zabývající se školní pedagogikou. K dispozici jsou „pouze“ studijní nebo učební texty (SOLFRONK, J. a kol. *Kapitoly ze školní pedagogiky*. Praha : Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-747-8; ŠTURMA, J. *Školní pedagogika*. Hradec Králové : Gaudeamus, 1996. ISBN 80-7041-121-X; MALACH, J. *Školní pedagogika*. Ostrava : Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2002. 80-7042-255-6). Jiná je situace v sousedním Německu, kde nedávno vyšla monografie „Úvod do školní pedagogiky“ (KIPER, H. *Einführung in die Schulpädagogik*. Weinheim und Basel : Beltz Verlag, 2001, ISBN 3-407-25240-4).

Školní pedagogiku pojímáme v těchto studijních textech ve smyslu Solfronkova vymezení, tj. jako aplikovanou úroveň pedagogické teorie orientovanou na praktické otázky škol (SOLFRONK, J. *Reforma školy a její důsledky pro pojetí praktické přípravy učitelů*. *Pedagogika*, 41, 1991, č.4, s. 457-466. ISSN 0031-3815).

Školní psychologie v užším vymezení jako dílčí psychologická disciplína se u nás začala uplatňovat v 90. letech 20. století, zejména v souvislosti se zapojováním **školních psychologů** na našich základních i středních školách. Vznikla **Asociace školní psychologie ČR a ŠR** (www.school-psychology.cz), byly publikovány první studie k profesi školního psychologa i stavu školní psychologie u nás – např. v časopise **Školský psycholog**. Z autorů zmiňme např. J. Mareše, S. Štecha, J. Zapletalovou, V. Mertina aj. (viz výše uvedené webové stránky, ale i další časopisy – *Pedagogika*, *Zpravodaj pedagogicko-psychologického poradenství* aj.). Postupně se také profese školního psychologa dostávala **do školské legislativy** (Školský zákon č. 561/2004 Sb, Vyhláška č. 72/2005 Sb., Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Doporučení pro podporu školních psychologů najdeme také v tzv. **Bílé knize**. Dvě vysoké školy (PedF UK – katedra pedagogické a školní psychologie a FF UP Olomouc – Institut celoživotního vzdělávání) poskytují formou kurzů CŽV **specializační vzdělávání** zájemcům o školní psychologii. Větší rozšiřování školních psychologů na našich školách je umožněno některými **projekty ESF** (VIP-Kariéra, PŠP: Poradenství – Škola – Povolání), realizovanými Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR. Nakladatelství Portál v současné době připravuje vydání dvou monografií na téma školní psychologie (S. Štech, J. Zapletalová, R. Braun).

Školní psychologii v těchto skriptech, která jsou určena studentům – budoucím učitelům

na našich školách – chápeme v poněkud volnějším a širším vymezení jako aplikovanou psychologickou teorii zaměřenou na praktické otázky škol, s tím, že zde nejsou ve velké míře rozebírány profesní činnosti, standardy a metody práce školního psychologa.

Struktura a využití skript

Skripta čítají **osm oddílů**. V rámci prvního oddílu je stručně nastíněna příprava budoucích učitelů v České republice a ve světě, mj. prostřednictvím obecných trendů učitelského vzdělávání. Skripta jsou dále obsahově strukturována podle modelu: **Škola (jako instituce, jako síť vztahů) – Třída – Žák – Učitel – Výuka – Diagnostika**.

Na každém oddílu, s výjimkou oddílu Výuka, se podílelo více autorů, vždy z pohledu pedagogického a psychologického. Autory jednotlivých kapitol jsou buď jednotlivci, nebo dvojice (buď dva pedagogové, nebo dva psychologové).

Skripta se vztahují **k pedagogické praxi** na základních a středních školách, přičemž počítají s integrovaným modelem pedagogické praxe, tj. s provázaností pedagogiky, psychologie a oborových didaktik.

Cílem studijních textů není pouhé „předání“ základních informací k vybraným tématům ze školní pedagogiky a školní psychologie, ale také poskytnutí podnětů k zamyšlení, jakož i snaha motivovat čtenáře k hlubšímu studiu doporučené odborné literatury.

Abychom Vám usnadnili orientaci v textu i práci s ním, mají jednotlivé kapitoly stejnou či velice podobnou strukturu. Zároveň používáme tzv. distančních symbolů, tj. znaků („značek“), které Vás upozorní na důležitá místa v textu, kontrolní otázky a úkoly, shrnutí, doporučenou literaturu apod.

Přejeme Vám hodně úspěchů ve studiu a smysluplně strávený čas nad otázkami výchovy a vzdělávání.

Za tým autorů

Stanislav Bendl, Anna Kucharská

Praha, srpen 2008